

NORGES HØYESTERETT

Den 23. desember 2014 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av dommerne Tønder, Endresen og Bull i

HR-2014-02513-U, (sak nr. 2014/2015), straffesak, anke over kjennelse:

Byggmester A AS

A

(advokat John Christian Elden)

mot

Den offentlige påtalemyndighet

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over kjennelse om avvisning av krav om erstatning for saksomkostninger etter straffeprosessloven § 438.
- (2) Byggmester A AS og A ble i mai 2008 siktet for grovt bedrageri. I juli 2010 ble det tatt ut tiltale mot A, men ikke mot selskapet. Det ble ikke sendt noen skriftlig underretning til Byggmester A AS om at saken var henlagt, men politiet orienterte i en pressemelding 20. juli 2010 og i en redegjørelse til Oslo tingrett 13. september 2010 om at siktelsene mot personer som ikke var omfattet av tiltalebeslutningen, var frafalt på grunn av bevisets stilling. A ble ved Oslo tingretts dom 19. januar 2012 frifunnet for bedrageriet.
- (3) I skriv 19. oktober 2013 til Oslo tingrett fremmet Byggmester A AS og A krav om erstatning etter straffeprosessloven § 438 for utgifter til sitt forsvar mot bedragerisiktelsene. Påtalemyndigheten gjorde gjeldende at kravene måtte avvises, idet de ikke var fremsatt innen fristen i straffeprosessloven § 441 tredje punktum.
- (4) Oslo tingrett avsa 22. mai 2014 kjennelse med slik slutning:
"Erstatningskravet fremsatt av advokat John Christian Elden i straffesak 10-124255MED-OTIR/01 er ikke foreldet."
- (5) Tingretten la til grunn at både As og selskapets erstatningskrav var for sent fremsatt, men kom til at det burde gis oppreisning for fristforsømmelsene etter en analogisk anvendelse av straffeprosessloven § 318.
- (6) Påtalemyndigheten anket til Borgarting lagmannsrett, som 5. september 2014 avsa kjennelse

med slik slutning:

"Kravene avvises."

- (7) *Byggmester A AS og A* har anket til Høyesterett, og har i korte trekk gjort gjeldende:
- (8) Lagmannsretten skulle ha avvist påtalemyndighetens anke, idet påtalemyndigheten ikke er part i saker om erstatning etter straffeprosessloven § 438. Anken lå uansett utenfor kompetansebegrensningen i straffeprosessloven § 442 andre punktum, og tingretten hadde ikke truffet noen realitetsavgjørelse som kunne påankes.
- (9) For så vidt gjelder spørsmålet om fristen i straffeprosessloven § 441 er oversett, anføres at lagmannsretten har begått en saksbehandlingsfeil ved ikke å vurdere anførselen fra *Byggmester A AS* om at bedragerisaken mot selskapet ikke er formelt henlagt. Hva angår vurderingen av om en eventuell fristforsømmelse bør legges de ankende parter til last, jf. straffeprosessloven § 318, gjøres det gjeldende at lagmannsretten ikke har lagt tilstrekkelig stor vekt på Høyesteretts kjennelse i HR-2010-00829-F, og at det ikke er tatt hensyn til konsekvensene for de ankende parter av at saksomkostningsansvaret veltes over på dem.
- (10) De ankende parter påstår lagmannsrettens kjennelse opphevet og påtalemyndighetens anke til lagmannsretten avvist.
- (11) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle, og har i korte trekk gjort gjeldende:
- (12) Påtalemyndigheten har partsstatus og ankerett i erstatningssaker etter straffeprosessloven § 438. I dette tilfellet ble spørsmålet om avvisning på grunn av fristforsømmelse skilt ut til særskilt behandling, og påtalemyndighetens anke over denne avgjørelsen lå innenfor ankeadgangen etter straffeprosessloven § 442.
- (13) For så vidt gjelder spørsmålet om fristen i straffeprosessloven § 441 er oversett, og om det er grunnlag for oppreisning, slutter påtalemyndigheten seg til lagmannsrettens kjennelse. Påtalemyndigheten har ikke nedlagt formell påstand.
- (14) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker:
- (15) Saken gjelder videre anke over kjennelse, og ankeutvalgets kompetanse er regulert i straffeprosessloven § 388 første ledd. Lagmannsretten har avvist de ankende parters erstatningskrav fordi fristen for å fremme kravene ble ansett oversett. Straffeprosessloven § 388 første ledd nr. 1 kommer da ikke til anvendelse, jf. Rt. 2008 side 617 avsnitt 14, sml. Schei mfl.: *Tvisteloven, kommentarutgave*, 2. utg. 2013, Bind II side 1085. Utvalgets kompetanse er følgelig begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling og lovtolking, jf. § 388 første ledd nr. 2 og 3.
- (16) De ankende parter gjør prinsipielt gjeldende at lagmannsrettens kjennelse må oppheves og at påtalemyndighetens anke dit må avvises.
- (17) Anførselen, som gjelder saksbehandlingen, er for det første begrunnet med at påtalemyndigheten ikke er part i saker om erstatning etter straffeprosessloven § 438. Straffeprosessloven § 441 siste punktum forutsetter imidlertid at saksomkostningskrav etter lovens kapittel 30 skal behandles med en "*motpart*" som skal gis anledning til å uttale seg om kravet. Det er i praksis konsekvent lagt til grunn at påtalemyndigheten er "*motparten*" ved

erstatningskrav i henhold til § 438, også når kravet fremmes i etterkant av straffesaken etter straffeprosessloven § 441 andre punktum, se f.eks. Rt. 1994 side 110, Rt. 2001 side 1659, Rt. 2006 side 53, HR-2010-00829-F, HR-2011-00545-F, Rt. 2012 side 1726 og Rt. 2014 side 451.

- (18) Det er etter utvalgets syn ikke tvilsomt at påtalemyndigheten i dette tilfellet er part og har ankerett etter straffeprosessloven § 442, jf. kapittel 26.
- (19) Til støtte for kravet om avvisning av påtalemyndighetens anke til lagmannsretten, er det videre vist til at tingretten ikke har truffet noen realitetsavgjørelse som kan påankes og at anken uansett gikk ut over kompetansebegrensningen i straffeprosessloven § 442 andre punktum.
- (20) Tingretten avholdt rettsmøte til behandling av spørsmålet om avvisning av erstatningskravene pga. fristoversittelse, og avsa kjennelse om at kravene ikke var "foreldet".
- (21) Lagmannsretten har lagt til grunn at tingretten har truffet en beslutning om å tillate erstatningskravet fremmet, og at straffeprosessloven ikke er til hinder for en slik oppdeling, jf. straffeprosessloven § 272 første ledd bokstav a. Utvalget er enig i dette. Det er da heller ikke tvilsomt at beslutningen kunne påankes i tråd med hovedregelen i straffeprosessloven § 377. Begrensningene i straffeprosessloven § 442 regulerer ikke problemstillingen.
- (22) De ankende parter prinsipale anførsel om avvisning av påtalemyndighetens anke, kan ikke føre frem.
- (23) De ankende parter har subsidiært angrepet realiteten i lagmannsrettens avvisningsavgjørelse. Lagmannsretten har lagt til grunn at det er enighet mellom partene om at erstatningskravet fra A ikke er fremsatt innen fristen i straffeprosessloven § 441 tredje punktum, og dette er ikke bestridt i anken. For så vidt gjelder spørsmålet om Byggmester A AS har oversittet fristen, er det imidlertid anført at lagmannsretten har begått en saksbehandlingsfeil ved ikke å vurdere Byggmester A AS' anførsel om at saken mot selskapet ikke formelt er henlagt, og betydningen av dette.
- (24) Den preklusive fristen i straffeprosessloven § 441 for å bringe erstatningskrav etter § 438 inn for retten, løper etter ordlyden fra det tidspunkt "*det ble adgang til*" å fremme kravet. For tilfeller hvor forfølgningen innstilles ved at saken henlegges, er det i praksis lagt til grunn at fristen starter sitt løp når siktede mottar skriftlig melding etter straffeprosessloven § 73 andre ledd om at forfølgningen er innstilt, og at det ikke er tilstrekkelig at fornærmede på uformell eller tilfeldig måte blir kjent med henleggelsen, jf. Rt. 1958 side 896.
- (25) Det følger av tidligere praksis at § 441 skal forstås slik at det skal mye til for at det i lovens forstand skal legges til grunn at "*det ble adgang til*" å fremme et krav på erstatning. Det må oppstilles et strengt krav; det må være på det rene at det har skjedd en formell meddelelse og at dette er gjort klart for siktede.
- (26) Det må legges til grunn at Byggmester A AS aldri mottok melding i henhold til straffeprosessloven § 73 andre ledd om at bedragerisaken mot selskapet var henlagt. Lagmannsretten har likevel kommet til at fristen i straffeprosessloven § 441 er oversittet idet meddelelse om henleggelsen anses gitt ved meddelelse til retten, som siktede ble gjort kjent med. Utvalget finner etter omstendighetene at lagmannsretten bygger på en riktig forståelse av hva som skal til for at fristen i straffeprosessloven § 441 skal begynne å løpe.

- (27) Det fremgår av tingrettens beslutning 19. mai 2014 at det i et særskilt innkalt saksforberedende møte der A, som var både styreleder og daglig leder i Byggmester A AS, og hans forsvarer var til stede, ble fremlagt for retten, med kopi til forsvarer, slik erklæring fra påtalemyndigheten:

"Det ble ikke funnet tilstrekkelig bevis mot alle de siktede i saken. Således er kun 2 – to – personer tiltalt for bedrageriet, eller medvirkning til dette. Siktelsen er frafalt for de øvrige som har vært siktet i saken."

- (28) Byggmester A AS tok også konsekvensene av meddelelsen ved å fristille sin forsvarer, slik at denne i stedet kunne opptre som forsvarer for A personlig. I brev 16. august 2010 til Oslo tingrett uttrykker advokat Stordrange seg slik om henleggelsen:

"Aktor har nå valgt å frafalle bedragerisiktelsen mot selskapet, som er tiltalt for diverse brudd på arbeidsmiljøloven. Som oppnevnt forsvarer for selskapet har undertegnede i etterforskningsperioden hovedsakelig og i stor grad arbeidet med de angivelige bedragerispørsmålene. Vi er glade for at disse anklagene er frafalt mot selskapet og har bedt politiet om å få henleggelsen bekreftet skriftlig. Dette er foreløpig ikke imøtekommet. Men henleggelsen må få betydning for representasjonsspørsmålet."

- (29) Den ankende part har videre gjort gjeldende at meddelelsen til Oslo tingrett i hvert fall ikke kan være tilstrekkelig når senere purringer på en formell henleggelse ikke er blitt besvart. Utvalget finner at dette ikke kan være avgjørende når det ikke var grunnlag for noen reell tvil om henleggelsen, men tilføyer at det ikke er klart at henvendelsene ikke ble besvart. De tre purringer som det er henvist til synes alle besvart ved politiadvokat Frank Grimstad Jensens brev til advokat Stordrange 14. januar 2011. Brevet fremstår som en bekreftelse på at henleggelse har funnet sted.
- (30) Utvalget finner på dette grunnlag at lagmannsretten har bygget på en riktig forståelse av straffeprosessloven § 441.
- (31) De ankende parter har endelig gjort gjeldende at lagmannsretten uriktig har kommet til at fristforsømmelsen bør legges de ankende parter til last, jf. straffeprosessloven § 318 første ledd. Det anføres at lagmannsretten ikke har lagt tilstrekkelig stor vekt på Høyesteretts kjennelse i HR-2010-00829-F, og at det ikke er tatt hensyn til konsekvensene for de ankende parter av at saksomkostningsansvaret – som etter det opplyste overstiger 10 millioner kroner – veltes over på dem.
- (32) Lagmannsretten har korrekt tatt utgangspunkt i at straffeprosessloven § 318 får tilsvarende anvendelse for oversittelse av fristen i straffeprosessloven § 441, og at forsvarers forsømmelser ikke skal komme siktede til skade, jf. Rt. 2000 side 1303 på side 1311. I den konkrete vurderingen har lagmannsretten lagt avgjørende vekt på at fristoversittelsen – som for Byggmester A AS' vedkommende utgjorde tre år og for As vedkommende utgjorde ca. ett år og ni måneder – er så vidt omfattende at siktede, uavhengig av kunnskap om fristen i straffeprosessloven § 441, burde ha reagert tidligere dersom han ønsket å få sine kostnader erstattet. Dette er uttrykk for en riktig lovforståelse. At det etter omstendighetene kan tilkjennes erstatning også etter atskillig tid, jf. HR-2010-00829-F, der forsvareren hadde fremmet kravet, men overfor feil adressat, innebærer ikke at ikke tidsmomentet i seg selv må tillegges vekt. Det er heller ingen holdepunkter for at lagmannsrettens vurdering ikke har vært tilstrekkelig bred. For øvrig ligger de ankende parters anførsler på dette punkt utenfor ankeutvalgets prøvingskompetanse.

SLUTNING:

Ankene forkastes.

Clement Endresen
(sign.)

Bård Tønder
(sign.)

Henrik Bull
(sign.)

Riktig utskrift: